

СТУДІЇ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Петров Микола
(Кам'янець-подільський)

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ – ПОЛІТИКО- АДМІНІСТРАТИВНИЙ, ОБОРОННИЙ, МІСТОБУДІВНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ЦЕНТР ПОДІЛЬСЬКОЇ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (60-90-і рр. XIV ст.)

В історії Кам'янця-Подільського 60-і – початок 90-х років XIV ст. залишаються достатньо актуальними, а в той же час і найменш дослідженими в історіографії. Частково цієї проблеми торкалися С. Сіцинський¹, Ф. Шабульдо², М. Петров³, Я. Куртика⁴, А. Юречко⁵

¹ Сецинский Е. Город Каменец-Подольский. Историческое описание. – К., 1895. – С. 6–7; Сіцинський Ю. Нариси з історичної топографії міста Кам'янця-Подільського та його околиць. – Кам'янець-Подільський, 1994. – С. 46–60.

² Шабульдо Ф. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – К., 1987. – С. 86

³ Петров Н.Б. Историческая топография Каменца-Подольского XII–XVIII вв. Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. – К., 1987. – С. 67–83.

⁴ Kurtyka J. Podole między Polską i Litwą w XIV i 1. połowie XV wieku // Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu / Pod redakcją F. Kuryka. – T. 1. – Kraków, 2000. – S. 9–59.

⁵ Jureczko A. Dokument lokacyjny Kamieńca Podolskiego // Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu. – T.1. – Kraków, 2000. – S. 61–66.

й інші дослідники. Її аналіз, а також вивчення окремих письмових джерел переконує нас в тому, що після битви військ Литви з ординцями у 1362 р. на р. Сині Води (ліва притоки Південного Бугу), Поділля (у минулому Пониззя і Прославія), яке з 1252/1253 рр. підпорядковувалося Золотій Орді⁶, остаточно перейшло під владу племінників литовського князя Коріата – князів Коріатовичів: Юрія, Олександра, Бориса, Костянтина і Федора.

Уверджуючись у краї, вони залучалися до відновлення сіл та відбудови міст, серед яких особливе місце займав Кам'янець. У літописі великих князів литовських під 1362 р. існує запис: «И напервеи нашли собе (князі Коріатовичі – *М. П.*) твержю на реце Смотричи, тут пак собе нарядили городъ Смотрич, а оу другомъ месте были черници оу горе, а в томъ месте нарядили городъ Бакоту. И ловячи в ловех пригодилося имъ, како оугонили много олени в тот остров, где ныне Каменецкое место лежит. И посекиши лесъ оумоуровали городъ Каменецъ, а с того вси города Подольския оуморовали и всю землю Подольскоую осели»⁷.

Щодо зведення Коріатовичами на Поділлі кам'яних замків, це виключно фантазія літописця, оскільки інші письмові, а також археолого-архітектурні джерела дають підстави стверджувати, що навіть до початку XVI ст. більшість з них, у тому числі і кам'янецький, були дерев'яними і лише частково з каменя. Деякі історики стверджували і стверджують, що з 60-х рр. XIV ст. столицею Подільської землі (князівства) при Коріатовичах було місто Смотрич, а з початку 70-х рр. XIV ст. – Кам'янець⁸. Інші схильні вважати, що після Синьоводської битви на Поділлі кожен з князів Коріатовичів отримав у своє підпорядкування конкретні повіти зі своїми центрами-замками, де і знаходилися їх резиденції (Кам'янцем зі Смотричем, відповідно володіли спочатку Юрій та Олександр, пізніше Федір і Костянтин), а столицею був Кам'янець⁹. Правда, обидві версії потребують ще конкретніших наукових доказів, хоча мотивацій більше на користь Кам'янця.

Серед істориків існує і така версія, згідно якої князі Коріатовичі ніби-то виступили засновниками Кам'янця¹⁰. Причому, творцем цієї

⁶ Літопис Руський за Іпатським списком / Переклав Л.Махновець. – К., 1989. – С. 413.

⁷ Летопись великих князей литовских / Изд. А.Н.Попов. Оттиск с 1 книги Ученых записок, издаваемых Вторым отделением Императорской Академии наук. – Спб., 1854. – С. 18.

⁸ *Шабельдо Ф.* Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского... – С. 86.

⁹ Там же. – С. 86–88.

гіпотези став М. Стрийковський. Хроніст писав, що місто побудували литовські князі Коріатовичі, використовуючи при цьому достатньо поширену на той час легенду, згідно якої вони, перебуваючи на полюванні в Подільській землі, виявили прекрасний, в географічному відношенні, мис та півострів і «там Kamieniec obronny i miescem, i skala zalozyli»¹¹. Цю точку зору в кінці XIX ст підтримав Є. Сіцинський¹², сьогодні її дотримується Я. Дашкевич¹³. Археологічні матеріали засвідчують, що виникнення Кам'янця відноситься до кінця XII – початку XIII ст.¹⁴ Проте, як укріплене поселення він функціонував недовго, а відродився як міське поселення лише в 60-х роках XIV ст.

Зміцнюючи свої позиції в достатньо неспокійному, в політичному відношенні, регіоні, князі Коріатовичі намагалися проводити відносно незалежну від великого князя литовського внутрішню та зовнішню політику, налагоджували дипломатичні відносини з Польщею, Угорщиною, Молдавією та іншими державами. Дослідники подільських старожитностей відзначають, що в 1366–1370 рр. Коріатовичам і, особливо князеві Олександрю, вдалось налагодити дипломатичні відносини з польським королем Казимиром Великим. Причому, цьому процесу сприяли міжнародні обставини. Skorиставшись несприятливим на той час зовнішнім становищем Литви, Казимир III у 1366 р. захопив Белзьку та Холмську землі, а також Західну Волинь, у яких, відповідно, посадив правити своїх ленників Юрія

¹⁰ Сецинский Е. Город Каменец-Подольский. Историческое описание... – С. 6–7; Дашкевич Я.Р. Древняя Русь и Армения в общественно-политических связях XI–XIII вв. Источники и исследования темы // Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования. – М., 1984. – С. 183.

¹¹ Strykowski Maciej. O początkach, wywodach, dzielnościach, sprawach rycerskich i domowych sławnego narodu litewskiego, żemojaskiego i ruskiego, przedtym nigdy od żadnego ani Kuszone, ani opisane, z natchnienia Bożego a uprzejmie pilnego doświadczenia / Opracowała Julia Radziszowska. – Warszawa, 1978. – S. 257–258.

¹² Сецинский Ю. Город Каменец-Подольский. Историческое описание. – С. 6–7.

¹³ Дашкевич Я.Р. Армянская колония в Каменце-Подольском в 50-60 годах XVI в. // Документы на половецком языке XVI в. (Половецкие акты армянского суда 1559–1567 гг. как исторический и юридический источник) // Документы на половецком языке XVI в. – М., 1967. – С. 65.

¹⁴ Винокур І., Петров М. До початку історії Кам'янця-Подільського // *Marra Mundi*. Збірник наукових праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя. – Львів–Київ–Нью-Йорк, 1996. – С. 113–136; Винокур І.С., Петров М.Б. Кам'янець-Подільський кінця XII – початку XIII ст. за писемними та археологічними джерелами // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність. Збірник наукових праць за підсумками міжнародної науково-практичної конференції. – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 3–14.

Рис. 1.

Наримунтовича та Олександра Коріатовича, резиденцією для останнього стало місто Володимир¹⁵ на Волині.

У 1377 р. князі Олександр і Борис перейшли у підпорядкування угорського короля з одинадцятьма подільськими замками¹⁶. На території Закарпаття, яке перебувало під владою Угорщини, певний час з 60-х рр. XIV ст. проживав Федір, який і закінчив там свій земний шлях¹⁷.

¹⁵ Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского... – С. 52; Kurtyka J. Podole między Polską i Litwą w XIV i 1. połowie XV wieku. – S. 19.

¹⁶ Halecki O. Przyczynki genealogiczne do dziejów układu krewskiego // Miesięcznik Heraldyczny. – 14: 1935. – Nr. 7–8. – S. 145–146.

З початком 90-х рр. XIV ст. Костянтин певний час був пов'язаний з Молдавією, де його також спіткала нещаслива доля в 1390 (1391) рр.¹⁸ і т. д. Залишається недостатньо дослідженим питання про взаємовідносини Коріатовичів з татарами.

За час князювання Коріатовичів на Поділлі формувалася своєрідний адміністративно-територіальний устрій Кам'янця-Подільського, який базувалася не тільки на місцевих, але й на основі західноєвропейських традицій. Характеризуючи це явище в досліджуваній період, підкреслимо, що особливі зміни у місті відбулися з 1374 р., коли Юрій і Олександр Коріатовичі надали йому грамоту на самоврядування (магдебурзьке право). Вона засвідчує, що князь здійснював управління Подільською землею, а вїйт – міською общиною. «Зем'ян, бояр та князівських слуг мав судити князь на замку», а міщани зобов'язувались «судитися своїм правом і своїми райцями»¹⁹. Вїйт, очолював райців, мав право брати «trecią część od win sądowych, 2/3 idą do skarbu księcia»²⁰.

У замку князь приймав послів, проводив з'їзди місцевого боярства й зем'янства, видавав грамоти і т. д. Зокрема, саме в кам'янецькому замку в 1388 р. князі Костянтин і Федір пожалували слугі Немирі грамоту на м. Бакоту²¹, в 1392 р. Федір Коріатович дав грамоту слугі Бедришку на 4 села в Західному Поділлі²² тощо. Представниками князів в управлінні Кам'янцем і Подільською землею були воєвода і староста.

Надання Кам'янцю права на самоврядування – це був вже значний інтеграційний крок міста у західноєвропейський правовий простір, норми якого знаходили віддзеркалення не тільки в адміністративно-територіальному устрої, але і в його містобудівних засадах, соціальній топографії, економічному, релігійному, культурному житті, а також і в інших напрямках еволюції міста.

¹⁷ Білецька О. Поділля на зламі XIV–XV ст.: до витоків формування історичної області. – Одеса, 2004. – С. 116–119.

¹⁸ Kurtyka J. Podole między Polską i Litwą w XIV i 1. połowie XV wieku. – S. 22.

¹⁹ Zbior przywilejow miastu Kamieńcowi od r. 1374 – XIX w. // Наукова бібліотека АН ім. В. Стефаника у Львові. – Відділ рукописів. – Ф. Чоловського. – 2250/III. – Арк. 2–3.

²⁰ Ibid. – S. 2.

²¹ Жалувана грамота князя Костянтина і його брата Федора слугі князя Костянтина Немирі на м. Бакоту. 1388. Кам'янець // *Naruszewicz A.S. Historia narodu polskiego*. – Т. 6. – Lipsk, 1837. – S. 30.

²² Жалувана грамота подільського князя Федора Коріатовича своєму слугі Бедришку на села Сатерминці, Олехівці, Клімінці, Супрунківці. 1 липня 1392. Кам'янець // *Молчановский Н. Очерк известий о Подольской земле до 1434 г.* – К., 1885. – С. 225–226.

На початку 70-х рр. XIV ст. позбавлявся економічний розвиток Кам'янця, який найдіяльніше виявився у внутрішній та зовнішній торгівлі, в ремісничому виробництві тощо. В XIV ст. з Центральної Європи через Краків, Львів і Кам'янець, а далі через Брацлав і Перекоп до Кафи тягнувся Татарський шлях²³. Відомими є наукові факти про те, що на Поділлі, зокрема в містах Смотрич і в Кам'янець, за часів князювання Костянтина і Федора карбувалася місцева монета²⁴. Таких монет вже знайдено шість. Важливо відзначити, що на аверсі монет зображений Юрій змієборець, а на реверсі – герб угорських королів з Анжуйської династії (рис.1)²⁵.

В 1375 р. князь Олександр надав право краківським купцям вільно торгувати з Кам'янцем і містами Поділля. Підтверджувальну грамоту краківським купцям було пожалувано 17 квітня 1385 р. князем Костянтином²⁶. Залишилися відомими й імена деяких кам'янецьких купців, які торгували з Краковом та Львовом. Наприклад, під 1383 р. у магістратських львівських книгах згадується «Henryk Rumer z Kamieńca», який займався торгівлею разом з Миколою Фрейденталем. Виявляється, що в письмових джерелах 1387 і 1388 рр. зазначені купці виступали і покупцями львівської нерухомості. У 1383 р. у Львові торгував Фридлон з Кам'янця, який вже володів у місті будинком й садибою. Він був вже власником «*lwowskiej postrzegalni*»²⁷.

Еволюціонували і містобудівні норми. Питання запровадження міського самоврядування на принципах магдебурзького головним чином пов'язані з проблемами локації Кам'янця і його локаційного процесу. В історіографії з цього приводу утвердилась думка, згідно якої локаційний процес середньовічних міст, у тому числі й українських²⁸, мав у своїй основі три складових: 1) правова локація; 2) просторова

²³ Котляр М.Ф. Торгівля на Україні в XIV–XV ст. // Український історичний журнал. – №1. – 1975. – С. 42.

²⁴ Погорілець О., Саввов Р. Монета Подільського князя Костянтина // Нумізматика. Фалеристика. – №3. – 2004. – С. 24–29; Шостопал А. Монети XIV ст. карбовані на Поділлі // Нумізматика і фалеристика. – № 3. – 2007. – С. 24–26. Kurtyka J. Podole między Polską i Litwą w XIV i 1. połowie XV wieku. – S. 22.

²⁵ Погорілець О., Саввов Р. Вірменський вплив на карбування монети Подільського князівства (2-а полов. XIV ст.) // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Т. 1. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С. 228–235.

²⁶ Kurtyka J. Podole między Polską i Litwą w XIV i 1. połowie XV wieku. – S. 22.

²⁷ Kiryk F. Z dziejów późnosredniowiecznego Kamieńca Podolskiego // Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu. – Т. 1. – Kraków, 2000. – S. 94.

²⁸ Щигел Р. Проблеми урбанізації Центральної Європи у XII–XVI ст. // Проблеми слов'янознавства. – Львів, 1990. – Вип. 42. – С. 18–19; Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV – поч. XVII ст. – Львів, 2002. – С. 104–105;

Рис. 2.

локація; 3) затвердження самоврядування. Стосовно міста над Смотричем, то його просторова локація по суті випереджала своє юридичне оформлення і реально втілювалися в життя вже з 1362 р.²⁹, тобто до надання місту грамоти на самоврядування в 1374 р. Частково вона базувалася на підставі стародавніх місцевих традицій, пов'язаних з містобудівними нормами Київської Русі і Галицько-Волинського князівства, а грамота лише юридично узаконила названі процеси, і, головним чином, правову локацію. Пізніше вона частково вплинула і на просторову локацію, міське самоврядування та замкове управління.

Звертаючись до містобудівних норм тих часів, підкреслимо, що з початку 60-х рр. XIV ст. у Кам'янці, відповідно до західноєвропейських норм, почало формуватися двоцентричне планування та управління. Одним з адміністративних центрів Кам'янця виступало місто зі своєю громадською площею й органами самоврядування, а іншим –

Засць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII ст. – Львів, 2003. – С. 3–4.

²⁹ Летопись великих князей литовских. – С. 18.

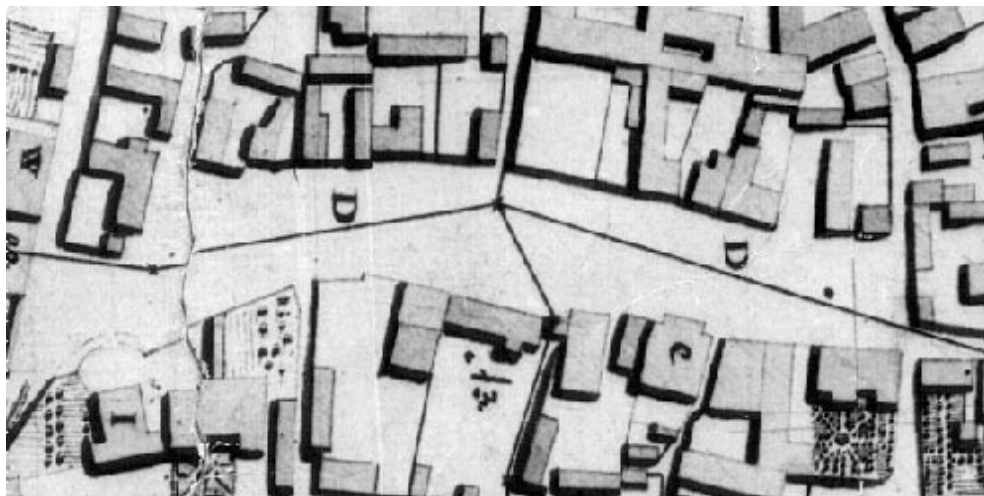

Рис. 3.

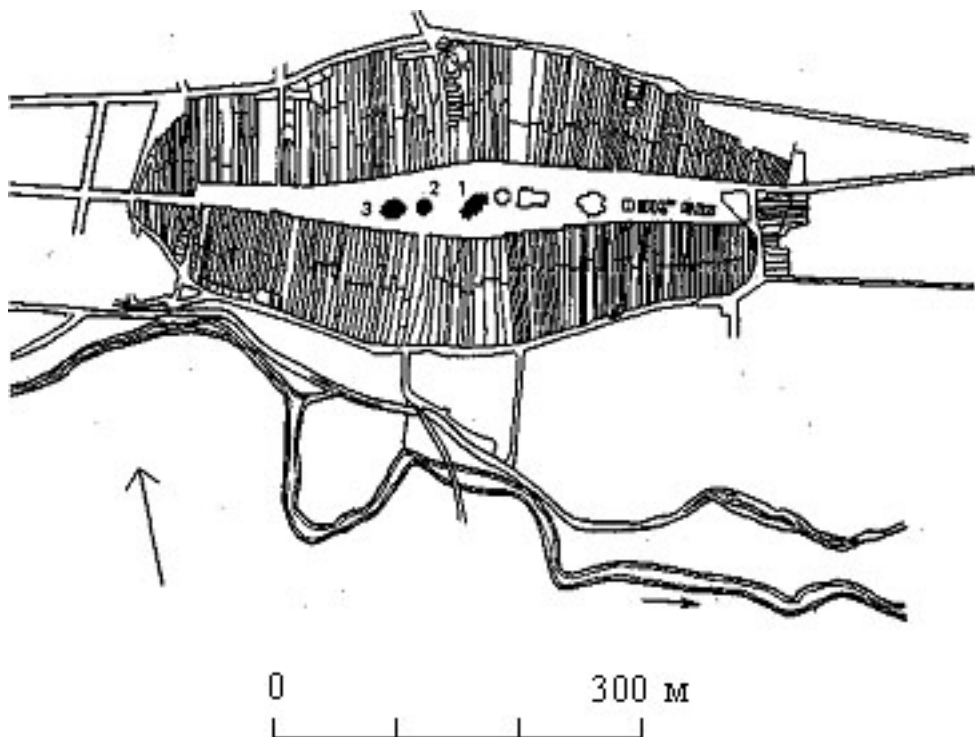

Рис. 4.

замок, де сидів князь Подільської землі. Місто розташовувалося на півострові (площа понад 120 га) який утворився петлею р. Смотрич, а дерев'яний замок – на мисі із західного боку міста (рис.2). До Кам'янця тягнулися великі сільськогосподарські околиці.

Замок, зведений з дерева, функціонував у такому стані до кінця 40-х рр. XV ст., про що засвідчував М.Стрийковський. Автор хроніки писав про те, що в 1448 р. місто відвідав польський король Казимир Ягеллончик, який сприяв реконструкції «*twierdze drzewianej w Kamieńcu*»³⁰. Дерев'яний замок зберігався аж до кінця XV ст., свідченням чого служить його опис 1494 р.³¹ Про той факт, що до надання місту грамоти в 1374 р. замок вже існував, засвідчує сам документ. Адже його було пожалувано й підписано Юрієм та Олександром Коріатовичами «*na zamku w Kamieńcu 1374 r. od Bożego Narodzenia miesiąca Lutego w 7 dnia w dzień Jana Chrzciciela*»³².

Головним композиційним центром в організації планувальної мережі міста виступала суспільна і ринкова площа, котра сформувалася на підставі дороги, що тягнулася від замку до центру міста через каньйон р. Смотрич при допомозі дерев'яного мосту. Планування площі у той час виходило з місцевих традицій. Головною її архітектурною домінантою була православна церква на честь Парасковії П'ятницької, яка ще за часів Київської Русі для купців і торгівців відігравала роль заступницької³³. О. Білецька вважає, що князі Коріатовичі спочатку не змінювали місцевих традицій у містобудуванні, оскільки в Литві на той час міське право не було високо розвиненим³⁴. Ю. Нельговський стверджував, що міський центр у Кам'янці спочатку отримав у плані форму витягнутого веретена, а декілька пізніше, після його розбивки на приблизно однакові за розмірами садиби, – подовженого прямокутника³⁵ (рис. 3). Дослідники середньовічного європейського містобудівельного мистецтва стверджують, що так звані «довгі ринки» мали широке розповсюдження як на Русі³⁶, так і в містах Німеччини, Чехії, Словаччини, Польщі й Литви. Вони перебудовувалися, планувалися та зводилися згідно норм магдебурзького права в XII–

³⁰ *Strykowski Maciej. O początkach...* – S. 257–258.

³¹ *Грушевський М. Опис подільських замків 1494 р. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка.* – Т. 7. – Кн. 3. – Львів, 1895. – С. 3–16.

³² *Zbior przywilejow miastu Kamieńcowi od r. 1374–XIX w.* – Арк. 2.

³³ *Тихомиров М.Н. Древнерусские города.* – М., 1956. – С. 251–252. Аналогічним покровителем над торгівцями в Русі вважався Микола Мерлікійський.

³⁴ *Білецька О. Названа праця.* – С. 226.

³⁵ *Нельговський Ю.А. Историко-архитектурные исследования при проектировании заповедника в Каменце-Подольском / Реконструкция центров исторических городов.* – К., 1974. – С. 90.

³⁶ *Мокеев Г.Я. Черты своеобразия в структурах городов восточных и западных славян // Архитектурное наследство.* – М., 1975. – №23. – С. 4–5.

Рис. 5.

XIV ст.³⁷ Це явище достатнє добре простежується в таких польських містах, як Нова Весь (рис.4), Піла, Будзун, чеських, – Раковник, Кнеджуб, Нові Кстржани³⁸, німецькому Мюльдорфі та ін. «На одному кінці такого «довгого ринку», за межами поселення,

³⁷ Бунин А.В. Особенности архитектурно-планировочного развития средневековых городов Центральной и Западной Европы // Исследование по истории архитектуры и градостроительства. – М.: Московский архитектурный институт, 1964. – С. 133.

³⁸ Бархин М.Г. Город. Структура и композиция. – М.: Наука, 1986. – С. 23.

контролюючи переправу або перехрестя шляхів, знаходився замок королівського намісника (у нашому випадку князя), а на іншому кінці – храм»³⁹. Аналогічні містобудівні явища в досліджуваний період були характерними і для столярного граду Поділля. Найбільш конкретними орієнтирами міського центру в Кам'янці на півострові були: 1) церква Св. Парасковії П'ятниці (поки що найбільш давня відома письмова згадка про неї відноситься до 1460 р.), яка локалізувалася на тому місці, де в XVI ст. була зведена кам'яниця українського війта Кіріака на вул. П'ятницькій (тепер в цьому будинку розташовується адміністрація історико-архітектурного заповідника, рис.5); 2) вірменська дерев'яна церква Св. Миколи (зведена в 1398 р.)⁴⁰; 3) домініканський костіол з монастирем (найбільш стародавня згадка відноситься до 1370 р.)⁴¹, які знаходилися відповідно у південно- і північно-східній частинах колишнього загальноміського центру (сьогодні Вірменського ринку). На площі-ринку розташовувалися житлові споруди, сукениці, лавки шевців, пекарів, різників, лазня⁴², садиби міщан⁴³, споруди господарського та адміністративного призначення тощо. Грошові надходження від них йшли на міські потреби. У грамоті також зазначалося, що війт та міщани зобов'язувались допомагати князеві, бути вірними і справедливими, вміти жити мирно з боярами й дворянами⁴⁴. Не виключено, що саме в ті часи сформувалися і такі вулиці як П'ятницька, Вірменська, Домініканська, Гончарська, Троїцька, Зарванська, Миколаївська, Татарська, Францисканська, Зем'янська, Вознесенська⁴⁵ та інші з поквартальним плануванням і посадибною забудовою.

Складовою частиною локаційного процесу Кам'янця з 60-х рр. XIV ст. виступала і поземельна власність міста на землю. Згідно з грамотою князів Юрія і Олександра Коріатовичів, Кам'янець отримав земельний наділ у розмірі двохсот чотирьох ланів землі. Вони знаходилися «miedzy Mukszą i Bahowica, od Tarnawskiego gościńca do las Odkorów, a ziemie

³⁹ Мокеєв Г.Я. Названа праця. – С. 4.

⁴⁰ Дашкевич Я.Р. Кам'янець-Подільський у вірменських джерелах XIV–XV ст. // Архіви України, 1970. - № 5. – С. 57 – 66.

⁴¹ Kosciol WW. OO. Dominikanów w Kamiencu Podolskim. Wyciąg z Wizyty Roku 1839 // ЛНБ ім. В. Стефаника. – Відділ рукописів. – Ф. Оссолінських. – Спр. 4027/1. – Арк. 13в.

⁴² Zbior przywilejow miasta Kamieńca. – Арк. 1.

⁴³ Kuryk F. Z dziejów późnośredniowiecznego Kamieńca Podolskiego... – S. 71.

⁴⁴ Zbior przywilejow miasta Kamieńca. – Арк. 1.

⁴⁵ Bialkowski L. Przyczynki do dziejów Kamieńca i Podola w wieku XVI–XVII. Ze wschodu i zachodu / Odbitka z «Pamiętnika Lubelskiego» towarzystwa przyjaciół nauk w Lublinie. – T.1. – Lublin, 1929. – S. 15, 20.

ta aż do Dniestru, i daliśmu rzeki bregu Dniestru od ujścia Mukszy aż do ujścia Bagowicy, dali miastu wygon od miejskiej Krynicy do Mukszy, a od Muksza na dół do kniaszych niw»⁴⁶. Такі земельні надання, як правило, були «традиційним супутником платні магдебурзького права місту», відзначає Т. Гошко. Дослідник стверджує також, що це явище було характерним в ті часи не тільки для Кам'янця, але й для Львова, Кракова, Перемишля, Вільно та інших українських, польських і литовських міст⁴⁷. Розглядаючи цей процес в ретроспективі по відношенню до Київської Русі, підкреслимо, що пожалування землею українських міст – явище не нове. Воно існувало ще з IX століття, мало продовження в Галицько-Волинській Русі і в пізніші часи – XIV–XVIII ст. При цьому, як стверджував В. Отамановський, міські громадські землеволодіння, з правової точки зору, не перейшли у володіння городян, «але як королівщина стали рядовим леном відповідному державцеві (общині – *М. П.*), а сама територія перейшла під міське право»⁴⁸. Судові акти кам'янецьких магістратів XV–XVIII ст. по відношенню до окремих патриційів і власників суміжних з містом сільських селищ дають підстави стверджувати, що боротьба за міські землі існувала постійно⁴⁹, вона продовжувалася і в XIX ст.⁵⁰

Основним населенням Кам'янця в ті часи за етнічною приналежністю було українське. Окрім нього жили вірмени, литовці, поляки, молдавани та представники інших народів. До їх обов'язків входило «*mocnić miasto dla siebie*». Якщо міщани відмовлялися від будівництва, то замість цього вони зобов'язувалися віддавати гроші «*kniaziowi w skarb*»⁵¹.

Кам'янець-Подільський виступає одним з перших українських міст у складі Великого князівства Литовського, в якому городяни почали сповідати католицьку віру. В 1378 р. Папа римський Григорій

⁴⁶ Zbior przywilejow miasta Kamieńca. – Арк. 1–2.

⁴⁷ Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV – поч. XVII ст... – С. 117.

⁴⁸ Отамановський В.Д. Вінниця в XIV–XVII століттях. Історичне дослідження. – Вінниця, 1993. – С. 320.

⁴⁹ Дело о размежевании земель г. Каменца-Подольского со смежными помещичьими именьями сел Баговицы, Кульчиевец, Пановец, Цыбулевки и хуторами // Хмельницький обласний державний архів (далі – ХмОДА). – Ф. 196. – Оп. 1. – Т. 3. – Спр. 14668. – Арк. 99 зв.; Дело о границах города Каменца-Подольского со смежными владельческими и казенными именьями. 1799–1800 гг. // ХмОДА. – Ф. 120. – Оп. 1. – Т. 3. – Спр. 1631. – Арк. 97–125.

⁵⁰ О границах м. Каменца-Подольского со смежными владельческими казенными именьями 1825-1869гг. // ХмОДА. – Ф. 196. – Оп. 1. – Т. 3. – Спр. 14589. – Арк. 1–2.

⁵¹ Jureczko A. Dokument lokacyjny Kamieńca Podolskiego... – S. 61.

XI пожалував князеві Олександрю буллу на заснування у Кам'янці католицького єпископства. Вона починалася словами «*dilecto filio nobili viro Alexandro de Litwania domino de Kamnicz Ruscie*» (люб'язному сину, знатному чоловіку Олександрю з Литви, власнику Кам'янця Русі)⁵². Папа вихваляв князя за його позитивне відношення до католицизму, за організацію боротьби з татарами. У місті з початку 70-х років XIV в. функціонував вже й католицький орден домініканців⁵³, були зведені дерев'яний монастир і костел.

Таким чином, реальні історичні умови функціонування Подільської землі в 60–90-х рр. XIV ст. на чолі з литовськими князями Кориатовичами, дають підстави не зовсім погоджуватися з принципом, що «ми старини не рухаємо, а новин що не вводимо»⁵⁴ в українських землях під владою Литви. Він не зовсім відповідає істині, прикладом чого служить історія Кам'янця-Подільського досліджуваного часу.

Petrov Mykola

Kamianets-Podilskyi is the political-administrative, defensible, town-building and economic center of Podillia zemlia in the Grand Duchy of Lithuania (60–90'ss of XIV c)

In the article an author exposes the historical terms of development of Kamyanets as the capital of Podolskogo principality in 60-90th of XIV century in the days of the rule of the Lithuanian princes of Koriatovichey.

⁵² Білецька О. Названа праця. – С.115.

⁵³ Kosciol WW. OO. Dominikanów w Kamiencu Podolskim. – Арк. 1 зв.

⁵⁴ Дорошенко Д. І. Нарис історії України. – Львів, 1991. – С. 108.